

דף לב.

ור' שמעון היבא דנשא מת ואח"כ נשא חי כיון דאיסור אחות אשה לא חייל תתייבם יבומי וכו'.

תוכן ענינים

- א. בענין קושית הגמ' ותתייבם יבומי.
- ב. בענין תי' הגמ' דאחוי"א מיתלא תלוי.
- ג. בענין אחע"א, ודינא דלקוברו בין רשעים גמורים.

א] צ"ב האיך יתכן דתתייבם יבומי הא עצם האיסור דאחוי"א חל כדחזינן להלן [בע"ב] דחל לקוברו בין רשעים גמורים. ועוד.

א. באחיעזר (ח"א סי' ג') הקשה הרבה על שאלת הגמ' ותתייבם יבומי, דתחילה העיר איך יתכן דנימא דאפשר להתייבם, הא בודאי האשה היא אחות אשה, וגם אין תופסין בה קידושין גם מצד אחות אשה וא"כ זה עצמו יהא סיבה להפקיע היבום [והוכיח דאין תופסין גם מצד האשה, דהא אשה נדה שנתקדשה ונעשית אשת איש אטו אין שם אשת איש חל עליה ואם בא אחר וקידשה דחל הקידושין, הרי פשיטא דלא חל משום דהיא בחפצא הוי אשת איש, וכמו"כ כאן הרי היא בחפצא אחוי"א].

ב. עוד הקשה באחיעזר (שם) דאמרין להלן (בע"ב) דגם כשאינו חל שניהם מ"מ חל לענין לקוברו בין רשעים גמורים, והיינו דהאיסור איתא שם ורק דאין חיבין עליו, ובתוס' מבואר דגם לר' שמעון יש איסור נוסף דמ"מ אין לקוברו בין רשעים גמורים כיון דאינו חייב על איסור השני, וא"כ איך פריך ותתייבם יבומי.

ג. ותי' באחיעזר (שם) דמאי דלא תפסי קידושין כשיש ערוה אע"ג דלא חל וכן מאי דאיכא איסור שם אע"ג דאינו חייב עליו, כל זה הוא רק למאי דמסיק כאן דבאין איסור חל על איסור מ"מ איסור השני מיתלא תלוי וקאי, אבל לס"ד דגמ' דגדר אחע"א הוא דהיבא דהיא אשת אח ליבא לאוסרה משום אחות אשה כלל א"כ תפסי בה קידושין, וגם ליבא לאיסור כלל אפילו לקוברו. [ולפי"ז ביאר התי' דעיקר הפוטרה מיבום הוא האיסור דכבר חל, עיין להלן שהובא דבריו].

ד. יש מתרצין [הובא בחידושי ר' נחום אות תקמ"ג] דאה"נ דהגמ' ידע דאיכא איסור, ואעפ"כ הקשו ותתייבם יבומי משום דהוי איסור שאין בו כרת [דהא אינו חייב עליו מחמת דינא דאין איסור חל על איסור] ואז נימא דעשה דוחה ל"ת כיון דהוי איסור בלי כרת. ותי' דאחוי"א עם כרת עומד לחול. אולם ע"ש בר' נחום דצייד דכיון דהוי מין איסור של כרת אע"ג דבפועל ליבא כרת ל"ש עדל"ת.

ה. בקובץ הערות (סי' ג' סק"י) תי' דצ"ל דחלוק יבום מקידושין דאשה הקנו לו מן השמים [והוי כמין קנין אחרת דדיניו שונין] דאז דוקא היבא שהיא ערוה גמורה גם לאיסור אז גלי קרא שאין בה יבום וזיקה, אבל באופן של אחע"א אע"ג דמספיק למנוע תפיסת קידושין דעלמא, אבל לפוטרה מיבום אינו מספיק.

אמר רב אשי איסור אחות אשה מיתלא תלי וקאי אי פקע איסור אשת אח אתי איסור אחות אשה וחייל והילכך לא פקע.

ב] ביאור תי' הגמ' דאע"ג דאחות אשה אינו חייל משום דאחע"א, מ"מ מצי לפוטרה מיבום. [פלוגתת רש"י ותוס'].

א. דברי הגמ' צ"ב דתי' דע"י דאחות אשה מיתלא תלוי וקאי ולכן אין כאן יבום, והא למעשה האש"א לא פקע וא"כ למעשה האחוי"א לא חל, וא"כ סוף כל סוף מה פוטרה [ואע"ג דא"א לה להתייבם בפועל דיפקע אש"א ויחול אחוי"א, מ"מ עכשיו שלא נתביימה ולא פקע נימא דבעצם היא חייבת ביבום ולא מצי, ונ"מ דתצטרך חליצה ודו"ק]. וכפשוטו נחלקו רש"י ותוס' בכוונת הגמ'.

ב. שיטת רש"י. רש"י כתב 'הואיל ואיסור אחות אשה מוכן ועומד לחול עליה פטורה מן היבום', ומשמע מרש"י דעיקר הפטור הוא האחוי"א. וצ"ב דלמעשה עדיין לא חל. ונחלקו האחיעזר והגר"י איך לפרש רש"י כמו שיתבאר. ולתוס' אין הפטור משום אחוי"א אלא משום אשת אח כמוזכר בדבריהם. ונמצא ג' דרכים בביאור תירוץ דר' אשי.

ג. בחידושי מרן רי"ז הלוי (הלי יבוי"ח) ביאר דברי רש"י דאע"ג דהאחוי"א עדיין לא חל מ"מ מצי לפוטרה כיון דהוא עומד לחול עליה הוי אחוי"א 'לענין יבום' ונפטרת ע"י [ח"ל]..מבואר מדברי רש"י דעיקר הפוטרה הכל הוא איסור אחות אשה, ומשום דגם כה"ג דלא חל עדיין עליה איסור אחות אשה, מ"מ כיון דהוא עכ"פ מיתלא תלי וקאי ומוכן ועומד לחול עליה הויא לה אחות אשה לענין יבום ונפטרת משום זה, וממילא היא עומדת באיסור אשת אח דקדים וחייב משום אשת אח.. דסוף סוף היא ערוה לענין דין יבום לאס יפקע איסור אשת אח ותבא להתייבם הרי תהא קיימת באיסור אחוי"א שהוא תלוי וקאי על כן היא נחשבת כבר מעכשיו כערוה לענין יבום, עכ"ל].

ד. אמנם באחיעזר (ח"א סי' ג') ביאר הגמ' ורש"י עפ"י דרכו דעצם האיסור דאחוי"א כבר חל גם במצב של אין איסור חל על איסור, [כחזינן מהא דלקוברו בין רשעים גמורים] וכיון דעצם האיסור חל שפיר מצי האחוי"א דכבר חייל לפוטרה מיבום.

- ה. וק"ק על האחיעזר הא ר' אשי ת"י דאיסור אחו"א מיתלא תלוי וקאי וכשפקע אש"א חלה, ולהנ"ל אינו משום אחו"א דחל אח"כ, אלא משום אחו"א דכבר היה שם.
- ו. וצ"ל להאחיעזר דהא תלוי בהא דרק משום דמיד חל האיסור בעצם דלכן אח"כ כשפקע האש"א דחל האחו"א לגמרי, אבל אי לא רביע עליה שום איסור בתחילה, אז גם כשמצא רווחא לא היה חל. ומצינו מפורש כן דעיין ברעק"א (שו"ע יו"ד סי' רל"ח ב') דלגבי שבועה דאינו חל בשעתו כלל אז אינו חייל אח"כ, דרק באיסורין דחל מיד בחפצא לקוברו בין רשעים גמורים, אז אמרינן דהיכי דפקע דחייל אח"כ וכו'. וחזינן דשני הדברים תלויין זה בזה. ועיין בר' נחום (אות תקמ"ג) שג"כ כתב דלהאחיעזר הגמ' שקיל וטרי אי ע"י אחע"א ליכא אחות אשה כלל או דנתפס בה אחו"א ורק דאין לה מקום לחול, ולכן מיד שימצא מקום לחול שפיר חל.
- ז. **שיטת תוס'.** תוס' (ד"ה לא פקע) פ"י דאע"ג דלא חייל אחו"א מ"מ לא פקע איסור דאשת אח ואוסרת הצרה כאילונית [דהא צרת איילונית אסורה הוא רק משום צרת ערוה דאשת אח, ועפ"י הקשו קושיא מחוכמת דמשכחת לה ט"ז נשים דפוטרת צרותיהן בכ"ג דאין איסור חל על איסור והאשת אח הוא הפוטר עיין בדבריהם]. ומשמע מתוס' דלא כרש"י ואין האחו"א פוטרת אלא האשת אח.
- ח. בחי' ר' נחום (אות תקמ"ד) ביאר דבריהם עפ"י תוס' הרא"ש (דף ג:) שכתבו ג"כ כתוס' דע"י דמתלא תלי וקאי הויא אשה דאינה ראויה להתייבם ומשו"ה לית בה היתר דאשת אח. וביאר ר' נחום דדעת התוס' דכוונת הגמ' לחדש בדין היתר אשת אח דרק יבמה שמתרת ליבום הוא דהותר האשת אח דילה, אבל הכא דאסורה היא להתייבם לא הותר האש"א.
- ט. והוסיף ביאור נפלא בעומק פלוגתת רש"י ותוס', עפ"י מה שנתבאר בכמה דוכתי בהמשך המסכתא, דדעת רש"י דאשת אח 'הותרה' לגמרי לגבי יבום, וא"כ אפילו אי תהא אינה ראויה להתייבם מ"מ הותרה האש"א, אבל לתוס' דהיתר אשת אח מדין 'דחיה' היא, דהיינו דמצות היבום דוחה האש"א א"כ יבמה דאינה ראויה להתייבם [מחמת מיתלא תלוי וקאין] ולית בה מצות יבום אז ליכא דחיה ולא הותר האשת אח כלל.
- י. אמנם באחיעזר ביאר הא דלא פ"י תוס' כרש"י משום דס"ל דעדיין לא ידע הגמ' הא דלקוברו בין רשעים גמורים, וא"כ אכתי סברי דליכא לעצם החפצא של האיסור, ולכן הוצרכו לפרש משום אשת אח [ולפ"י למסקנא בע"ב יתכן דא"צ אש"א ע"ש באחיעזר ודו"ק].
- יא. בחידושי מרן רי"ז הלוי (שם) כתב לצדד דלא נחלקו רש"י ותוס' כלל, דרש"י ביאר פטור הערוה, ותוס' ביארו הצרה.
- יב. וביאר הגרי"ז הטעם לחלק בין הערוה גופא להצרה, דנהי דסברת מיתלא תלוי וקאי מצי לפוטרה מן היבום והחליצה, מ"מ זהו רק לענין עצמה, אבל לאשווי על הצרה דין 'צרת ערוה' אין זה מספיק, דיסוד דין צרת ערוה אינו רק פטור בעלמא 'רק יסוד ועיקר דינו הוא דין איסור דהערוה אוסרת להצרה במקום מצוה ומשווי לה לערוה דכוותה' ועל כן ס"ל לתוס' דלמיחל על הצרה דין צרת ערוה צריך שתהא האשה ערוה בפועל דאחו"א, ולכן הוצרכו לאש"א ע"ש בארוכה.

דף לב: אלא אמר רבא מעלה אני עליו כאילו עשה שתים ואינו חייב אלא אחת וכן כי אתא רבין א"ר יוחנן זכו', מאי נ"מ לקברו בין רשעים גמורים.

ג] מבואר יסוד ידוע בדין אין איסור חל על איסור, דמ"מ מי שעובר עליו חמירא ממי שעבר על איסור אחת.

- א. הפמ"ג (פתיחה להל' פסח ח"ב אות ט"ז) כתב יסודו הידוע עפ"י סוגיין דגם באין איסור חל על איסור מ"מ האיסור הוא שם, [וז"ל ואגב גררא ראיתי להזכיר בכאן דבר אחד והוא לדעתי נקודה נפלאה: כי הנה כבר בארנו פעם רבות דנהי דק"ל אין איסור חל על איסור וכו' היינו לחייב שתים, אבל מ"מ תרין איסורין רביע עליה, וביבמות ל"ג נ"מ לקוברו בין רשעים גמורים, ועיין פ"א מה' איסורי ביאה בהשגות הרי"א ז"ל (ע"ש בראב"ד דהביא דינא דלקוברו בין רשעים גמורים), ונ"מ טובא וכו', עכ"ל]. ויש בזה כמה נ"מ:
- ב. [א] השי"ך (יו"ד סי' רל"ח סק"ה) כתב דמי שנשבע על נבילה דאינו חל, ונעשה פקו"ח דצריך לאוכלו דא"צ להתיר דאין השבועה חל. ותמה הפמ"ג דזהו אי לא חל כלל, אבל להנ"ל דחל לאיסורא ודאי צריך להתירו, ובשו"ת אבני מילואים (סי' י"ב) הסכים ליסוד הפמ"ג, ורק חולק עליו לגבי שבועה דשאני דמושבע ועומד ואינו חל כלל, משא"כ שאר איסורים.
- ג. [ב] בבית הלוי (ח"א סי' מ"ד) העיר עוד נ"מ בחולה שנמצא בפקוח נפש ביום הכיפורים דמותר לו לאכול, אבל מאכילין אותנו הקל תחילה [דהיינו כשיש ברירה איזה איסור להאכילו, יש להאכילו איסור היותר קל], ויש לעיין מהו כשיש לפני חתיכה של איסור אחד, ובחתיכה השני יש שני איסורים רק דאין איסור חל על איסור, האם יש להקדים החתיכה של איסור אחד יותר מהחתיכה שיש עליו שני איסורים, אע"ג דלגבי השני הוי אחע"א.
- ד. ואין הפמ"ג מוסכם, עיין בבית הלוי שהאריך. ובקוב"ע (סי' ל') ור' שמעון (נדרים סי' א') הוכיחו מהרמב"ם דלא כדבריו.